

Hvat er vaskulerur demensur?

Vaskulerur demensur stavar frá ólagi í blóðveitingini í heilanum. Vaskulerur demensur verður eisini róptur blóðtøpps-demensur ella blóðrensltreytaður demensur.

Sjúkueyðkennini

Sjúkueyðkennini við vaskulerum demensi eru ymisk frá einum fólki til annað og eru treytað av, hvørji støð í heilanum eru rakt. Eins og við Alzheimers sjúku kunnu koma fyrri minnisloysi, trupulleikar við at hugsavna seg og ilt við finna orðini ella finna veg. Sjúklingurin kann eisini vikna ella gerast lamin í aðrari síðuni og fáa fæliólág og skerda sjónarvídd. Onnur vanlig sjúkueyðkenni eru vantandi áræði, seinar rørsur ella seint snurrandi sinni. Ilt við at ganga, óviljað vatnlát, gleðiløysi og tunglyndi koma ofta fyrri. Kenslulívið kann broyta seg, so sjúklingurin lætt verður rørdur ella sker út í grát.

Vanligasta sjúkugongdin

Gongdin við vaskulerum demensi er sera ójovn. Um støðan stavar frá einum blóðtøppi ella eini heilabløðing, taka sjúkueyðkennini seg bráðliga upp. Um fleiri blóðtøppar ella bløðingar eru gjøgnum longri tíð, koma sjúkueyðkennini í stigum. Bráð versnan kann skifta við tíðarbil, har støðan er støðug ella merkt av smáligum bata. Um støðan stavar frá einum stigvísnum stongsli av smáu blóðæðrunum í heilanum, koma sjúkueyðkennini seint og sníkjandi. Longdin á sjúkugongdini er ógvuliga ymisk.

Útbreiðsla

Næst eftir Alzheimers sjúku er vaskulerur demensur mest útbreidda demensslag. Júst, hvussu vanligur hann er, er óvist. Vaskulerur demensur í óspiltum hami (ren form) verður hildin at telja 17 % av øllum demenstilburðum, og blandingsløg av vaskulerum demensi og Alzheimers sjúku telja kanska gott og væl 10 %. Granskarar halda, at á leið 140 fólk hava vaskuleran demens og 80 fólk ið hava blandingsdemens.

Orsøkin

Fleiri orsakir kunnu vera til vaskuleran demens. Blóðtøppar í heilanum eru vanligasta orsök. Sjálvt ein einstakur blóðtøppur kann elva til demens, um hann ávirkar nøkur av teimum avgerandi støðunum í heilanum.

Aðrar orsakir til vaskuleran demens kunnu vera:

- Bløðingar í heilanum
- Sjúka í teimum smáu, djúpliggjandi æðrunum í heilanum
- Ólag á blóð- og súreivnisveitingini til heilan, t.d. tá ið hjartað steðgar

Vandaorsakir

Vandaorsakirnar til vaskuleran demens eru á leið tær somu sum til hjarta- og æðrasjúkur:

- Ov høgt blóðtrýst og/ella ov høgt kolesterol í blóðinum
- Blaktran av hjartaupprúminum
- Royking
- Vantandi rørsla
- Yvirvekt
- Sukursjúka
- Blóðtøpp ella bløðing í heilanum áður

Lívsstíllur okkara elvir til vandaorsakirnar. Týðningarmikið er at vera virkin, eta heilsugott og lata vera við at roykja, tí tað bæði minkar um vandan fyrri hjarta- og æðrasjúkum og vaskulerum demensi. Um ein hevur sukursjúku ella ov høgt blóðtrýst, er týðningarmikið at koma í viðgerð.

Ættarbregði

Vaskulerur demensur er ikki arvalig sjúka í sær sjálvum. Nakrar vandaorsakir til vaskuleran demens eru lutvíst arvaligar, men verða í stóran mun ávirkaðar av lívsstíli.

Viðgerð

Vaskulerur demensur kann ikki lekjast, men nógv kann verða gjørt fyrri at sleppa undan, at sjúkan versnar. Fyribyrgjandi viðgerðin snýr sær móti vandaorsøkunum. Læknin kann t.d. fyriskipa blóðtrýstjavnandi, blóðtynnandi ella kolesterollækandi heilivág, eins og møgulig sukursjúka skal vera væl røkt. Læknin kann stuðla fólki í sjálvt at gera nakað munagott, tá ið hugsað verður um heilsugóðan mat og rørsu. Nakrar viðgerðir halda á alt lívið. Av tí at vandaorsakirnar eru ymiskar, skiftir fyrribyrgjandi viðgerðin eisini frá fólki til annað.